

بسم الله الرحمن الرحيم

ورزش از منظر فقه و حقوق اسلامی

نویسندگان:

خدارحیم پناهی تولیر (کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی)

محمد جبارزاده ایوریق (کارشناس ارشد حقوق خصوصی)

سرشناسه : پناهی تولیر، خداحیم،
عنوان و نام پدیدآور : ورزش از منظر فقه و حقوق اسلامی/نویسندگان خداحیم پناهی تولیر، محمد جبارزاده ایوبریق.
مشخصات نشر : اردبیل: نگین سبلان، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری : ت، ۱۲۶ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۱-۶۵۰-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه، ص ۱۱۴-۱۲۶؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع : ورزش (فقه)

Sports (Islamic law) *

ورزش -- قوانین و مقررات -- ایران
Sports -- Law and legislation -- Iran
ورزشکاران -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
Athletes -- Legal status, laws, etc. -- Iran

شناسه افزوده : جبارزاده ایوبریق، محمد،
رده بندی کنگره : BP۱۹۸۶
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۲۷۹
شماره کتابشناسی ملی : ۹۲۳۵۰۱۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب، ورزش از منظر فقه و حقوق اسلامی
مؤلف، خداحیم پناهی تولیر^۱، محمد جبارزاده ایوبریق^۲
ناشر، انتشارات نگین سبلان
شابک، ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۱-۶۵۰-۷
چاپ و صحافی، چاپخانه نگین
تیراژ، ۱۰۰۰ جلد
قیمت، ۱۸۰۰۰۰۰ ریال
نوبت چاپ، اول - ۱۴۰۲

۱- کارشناس ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

۲- کارشناس ارشد حقوق خصوصی

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۴	کلیات
۵	اهداف
۵	الف - هدف کلی
۵	اهداف جزئی:
۵	ورزش در فقه اسلامی
۶	گفتار اول
۶	سوابق فقهی ورزش
۱۰	مبحث اول: خرید و فروش عکسهای ورزشکاران
۱۰	مبحث دوم: نظر کردن خانم‌ها به فیلم‌های ورزشی
۱۱	مبحث سوم: شرکت زنان در ورزشگاه‌ها از نظر شرعی
۱۲	مبحث چهارم: اظهارنظرهای نامناسب در مورد حجاب و ورزش بانوان
۱۳	گفتار دوم: دوپینگ
۱۵	مبحث اول: جنبه‌ی اخلاقی دوپینگ
۱۶	مبحث دوم: بیمه ورزشی
۱۷	مبحث سوم: اسپانسر و تبلیغات
۱۹	بخش دوم: احکام فقهی مسابقه‌ها
۲۰	گفتار اول: مسابقه برای تواناسازی
۲۱	گفتار دوم: مسابقه با ابزار قمه
۲۱	مبحث اول: مفهوم لغوی قمار:
۲۲	مبحث دوم: مفهوم قمار در اصطلاح فقها

۲۵	بند اول: ادله‌ی حرمت قمار
۲۵	الف) آیات
۲۸	ب) روایات
۲۹	مبحث سوم: شرط بندی در مسابقات
۳۰	مبحث چهارم - راهکارهای دوری از قمار
۳۱	بند اول - تحلیل روشن‌تر از قمار
۳۲	بند دوم - پرسشهایی درباره شطرنج
۳۵	بخش سوم: مبانی فقهی بازی با شطرنج
۳۶	گفتار اول: مبانی حرمت بازی با شطرنج
۳۹	گفتار دوم: مبانی حلیت بازی با شطرنج
۴۱	گفتار سوم: دیدگاه اهل سنت درباره شطرنج
۴۶	روایت فضیل
۴۸	روایت ابوریع
۵۰	گفتار چهارم:
۵۰	نظر مراجع درباره‌ی بازی با شطرنج و پاسور
۵۱	فصل دوم: حقوق ورزشی در قوانین موضوعه ایران
۵۱	بخش اول: حقوق ورزشی
۵۲	گفتار اول: منابع حقوق ورزشی
۵۳	مبحث اول: قانون
۵۳	بند اول: قانون اساسی
۵۴	مبحث دوم: قوانین عادی
۵۴	مبحث سوم: عرف ورزشی
۵۵	مبحث چهارم: آیین‌نامه‌ها

۵۵	بخش دوم: حقوق ورزشی کیفری
۵۵	گفتار اول: مبانی نظری مسئولیت کیفری ناشی از عملیات ورزشی
۵۷	مبحث اول: مسئولیت مدیران ورزشی به معنای خاص
۵۸	مبحث دوم: مسئولیت داوران
۶۰	مبحث سوم: مسئولیت پزشک در عملیات ورزشی
	مبحث چهارم: مسئولیت مدیران ورزشی و باشگاهها به جهت نقض ایمنی ورزشگاهها
۶۱	
۶۲	بخش سوم: حقوق ورزشی خصوصی
۶۲	گفتار اول: مسئولیت مدنی ناشی از عملیات ورزشی
۶۳	مبحث اول: رابطه ورزشکاران به هنگام بازیها
۶۵	مبحث دوم: رابطه ورزشکاران و برگزار کنندگان مسابقات با تماشاگران
۶۶	مبحث سوم: نقش رسانهها در ورزش
۶۸	بخش پنجم: چهل حدیث در ورزش
۷۸	نتیجه گیری
۸۰	پیشنهاد
۸۱	پیوستها
۸۱	سازمان تربیت بدنی
۸۲	وظایف سازمان تربیت بدنی
۸۲	فدارسیونهای ورزشی
۸۳	معرفی فدارسیون ورزشی
۸۵	هیأت های ورزشی استانها
۸۵	معرفی هیأت های ورزشی استانها
۸۵	وظایف هیأت های ورزشی

۸۶		باشگاه
۸۶		معرفی باشگاه
۸۷		کتابنامه
۸۷		الف) کتب:
۹۳		ب) مقالات

www.ketab.ir

در جهان کنونی ورزش یکی از راههای موثر تربیتی و اخلاقی به ویژه برای جوانان است؛ وسیله ای که روز به روز چهره علمی بیشتری پیدا می‌کند؛ ورزش همزاد بشر و همراه او در گذر روزها بوده است برای ورزش آغازی نمی‌توان دانست زیرا بشر از آغاز آفرینش برای ماندن و زیستن نیاز به جنبش ماهیچه‌های خویش داشته و تا فرجام زندگی، ورزش همسفر او خواهد ماند؛ در یک سخن ورزش نیاز زندگی بشر است که با چرخش گیتی به پختگی امروز رسیده است. بازی‌ها و مسابقه‌هایی که برای نیرومند سازی بنیه نظامی و دفاعی مسلمانان قرار می‌گیرد و آمادگی نظامی آنان را بالا می‌برد، در اسلام مورد تایید قرار گرفته است و از آنان منع و جلوگیری نشده است، بلکه مورد دستور روشن دین قرار گرفته است و قرآن مجید به عنوان یک اصل کلی و همیشگی در این زمینه می‌فرماید "وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ..."^۱ و تا آنجا که می‌توانید نیرو و اسبان سواری آماده کنید تا دشمنان خدا و دشمنان خود را و آنهایی که شما نمی‌شناسید و خدا می‌شناسد بترسانید"

توصیه‌های فراوانی هم در راستای پرداختن به ورزش در کلام پیشوایان دین ملاحظه می‌شود؛ از جمله پیامبر گرامی اسلام (ص) فرموده اند: به فرزندان شما و تیراندازی را یاد بدهید؛ و همین طور در دعای معروف کمیل بن زیاد آمده است "قو علی خدمتک جوارحی"^۲

حضرت امام خمینی رحمه الله علیه نیز فرموده اند: ان شاء الله ورزشکاران به همان صورتی که ورزش جسمی دارند، ورزش روحی هم داشته باشند. از قدیم ورزشکاران ایران به یاد خدا و علی علیه السلام بوده اند و این از برجستگی‌های آنان بوده است.

امروزه ورزش دیگر بازی و سرگرمی نیست بلکه ورزش، نوعی پیشه، تجارت و صنعت است؛ ورزش اکنون دارای ارزش و اهمیت فراوانی در جامعه است و دارای ابعاد گوناگون اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فردی است.

^۱ انفال (۸)/۶۰

^۲ قمی، عباس، مفاتیح الجنان، فرازی از دعای کمیل

از بعد سیاسی چه در درون مرزها و چه برون مرزها، ورزش دارای جایگاه بالایی است و پیروزی در میدان‌های ورزشی وسیله مفیدی برای تبلیغ و اثبات اعتبار ملی است و به همین جهت بودجه‌های کلان و نیروهای انسانی فراوانی برای پیشرفت ورزش و توفیق در میدان‌ها صرف می‌شود. دولت‌های گوناگون با سرمایه‌گذاری در ورزش می‌کوشند اقتدار خویش را به جهانیان اثبات کنند.

گاه ورزش صحنه کنش‌های سیاسی دول متخاصم است؛ کنارگیری ورزشکاران ایرانی از رقابت با ورزشکاران اسرائیلی تبار نمونه‌ای از چنین کنش‌هایی است. انحراف افکار عمومی از مسائل جاری به وسیله تبلیغات گسترده در ورزش و استفاده ابزاری از ورزشکاران در جریان انتخابات از دیگر ابعاد اهمیت ورزش در سیاست است. ورزشکاران نمایندگان غرور ملی و ارزش‌های مردم خویش هستند؛ این اهمیت روز افزون باعث شده است که اندیشمندان حقوقی متمایل به تاسیس رشته خاصی با عنوان حقوق ورزشی شوند.

شرط‌بندی بر روی پیش‌بینی نتیجه بازی‌ها و ترویج مدهای مو و خالکوبی‌ها از آثار و اهمیت ورزش در مسائل اجتماعی است. ورزش به عنوان ابزار سلامت اجتماعی و سعادت نوع بشر، می‌تواند نقش موثری در پیشگیری از ناآهنجاری اعتیاد و درمان آن داشته باشد و دول با کفایت و مدبر با سرمایه‌گذاری بر روی ورزش تکلیف خود را در برابر مردمان خود به انجام می‌رسانند. اهمیتی که ورزش در جهان کنونی دارد موجب گردیده است تا ورزش، موضوع علوم گوناگون مانند جامعه‌شناسی، پزشکی، مدیریت و... قرار گیرد. حقوق نیز همپای دیگر علوم به بررسی این پدیده اجتماعی پرداخت است. کشور ما در زمینه حقوق ورزشی، نواست و رویه قضایی چندان که باید به این پدیده مفید اجتماعی و مبارزه با خطرهای ورزش نپرداخته است. بر این اساس به لحاظ فراگیر بودن مسائل ورزشی در دنیا و به دلیل تبلیغات جهانی مبنی بر عدم توجه کافی اسلام به ورزش، ضرورت دیده شد که مشخصات و سیمای کلی ورزش در اسلام از لحاظ فقهی و حقوقی مورد بررسی قرار گیرد و تنظیم و عرضه شود.

هرچند که در خصوص مقررات مربوط به مسائل ورزشی به ویژه حقوق ورزشی، در کشور ما متأسفانه کار پژوهشی نشده است و این رشته، رشته بسیار جوانی است که البته در مورد ضوابط

حاکم و آیین نامه‌هایی که تعیین شده است، عمدتاً از کشورهای صاحب نظر خارجی استفاده شده است؛ حتی در ورزش کشتی که ورزش اصلی ما به حساب می‌آید.^۱

به هر حال در رابطه با ورزش به هر صورت و نوعی که باشد مقرراتی حاکم است که رعایت آن مقررات و ضوابط موجب خواهد شد که اولاً ورزش جنبه پرورش جسمی و روحی و ثانیاً جذابیت لازم و ثالثاً سلامت افراد ورزشکار و محیط ورزشی را ایجاد کند. این مقررات در رابطه با هر رشته ورزشی متفاوت است و تحت ضوابط خاصی است که بعضاً جنبه بین المللی دارد. روی آوردن به ورزش و خودداری از سستی و تنبلی در کلام شعرای فارسی زبان نیز دارای سابقه است؛ از جمله وحشی بافقی یزدی، نظامی، خواجهی کرمانی، سعدی، حافظ و....

شعر معروف ابوالقاسم فردوسی زینت بخش تمام محافل ورزشی است:

ز نیرو بود مرد را راستی ز سستی کزی زاید و کاستی

www.ketab.ir

^۱ نجفی توانا، علی، قوانین و مقررات و جرایم ورزشی، نشریه ورزش دانشگاه انقلاب: ۱۸ ص ۷.

کلیات

آیات و روایات متعددی در اسلام راجع به ورزش و وجوب آن وجود دارد که نماینگر دیدگاه روشن شریعت در این خصوص می‌باشد که به موازات این منابع، فقها در باب مسئولیت‌های حقوقی ناشی از حوادث ورزشی نظرات پرمحتوا و مستحکمی را مطرح نموده‌اند؛ همچنین تمام کشورها و کشور ایران نیز در وضع قوانین بین‌المللی دخیل بوده‌اند؛ قوانینی از قبیل اینکه تمام افرادی که به نوعی با ورزش در ارتباط هستند، دارای مسئولیت مدنی و کیفری می‌باشند.

در ارتباط با شرط بندی به صراحت می‌توان گفت که این موضوع در ورزش امری غیر قانونی می‌باشد ولی در بعضی از ورزش‌ها مانند تیراندازی و اسب سواری استثنا شده است؛ مشخصاً شطرنج را بعضی فقها حرام و برخی آن را جایز می‌دانند؛ حضرت امام خمینی (ره) ابتدائاً به حرام بودن شطرنج فتوا داده و بعد نظر خود را تغییر داده و به جایز بودن آن فتوا داده‌اند؛ به نظر حضرت امام خمینی (ره) بازی شطرنج در صورتی که از آلات قمار بودن به کلی خارج شده باشد، جایز است و در غیر این صورت حرام می‌باشد. در این کتاب به مبانی فقهی که عبارت اند از قرآن، سنت، اجماع، عقل و همچنین مستندات حقوقی و اینکه آیا در قانون اساسی از ورزش به صراحت نام برده شده است و یا اینکه مشروعیت خود را به طور غیر مستقیم در قانون اساسی به دست می‌آورد، پرداخته شده است.

علت اصلی تدوین این کتاب افزایش معلومات ورزشکاران در مباحث حقوقی و به خصوص مبانی فقهی در امور ورزش است و با اینکه ورزش همیشه در زندگی بشر دخیل است ولی به این موضوع کمتر توجه شده است؛ شاید این اثر قدمی باشد در جهت افزایش بصیرت افراد جامعه اسلامی در این خصوص؛ فایده دیگر خدمتی ناچیز به جامعه علمی مخصوصاً علوم انسانی و شاخه الهیات است.

اهداف

الف - هدف کلی

آشنایی با قوانین و مقررات ورزش و مبانی و مستندات فقهی و حقوقی آن

اهداف جزئی:

- ۱- خطای ورزشی و مسئولیت ها در ورزش
- ۲- مبانی فکری اسپانسر و تبلیغات و نقش رسانه ها در این خصوص
- ۳- ورزش در فقه اسلامی
- ۴- مبانی فکری و حقوقی مسابقه ها و بازی با شطرنج

ورزش در فقه اسلامی

در مکتب اسلام انجام فعالیت های ورزشی و پرورش روح و جسم از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است؛ آیات و روایات متعددی در اسلام راجع به ورزش و وجوب آن وجود دارد که نمایانگر دیدگاه روشن شریعت در خصوص آن است که به موازات این منابع، فقها درباره مسئولیت های حقوقی ناشی از حوادث ورزشی نظرات پر محتوا و مستحکمی را مطرح نموده اند.

ضمان ناشی از عملیات ورزشی و تعلیم ورزش در فقه، سابقه طولانی دارد؛ رشته های ورزشی در گذشته عمدتاً شامل تیراندازی، اسب سواری و شنا بوده و نظرات فکری نیز بیشتر حول و حوش همین موارد است؛ وجود این سابقه طولانی در فقه موید چند نکته است: اولاً اهمیت ورزش و توجه به حوادث ناشی از آن ثانیاً قدمت این سوابق گرانبها که ما را در مقابل نظام حقوقی بیگانه مباهی و مفتخر می سازد و در عین حال هشدار می دهد که نباید صرفاً به افتخارات گذشته به عنوان تاربخچه، دل خوش داشت بلکه وظیفه ما باید تلاش در جهت تکامل کمی و کیفی آنها باشد و نه صرف نقل آنها.